

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ Κ. Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ
ΤΟΥ ΙΑΡΥΘΕΝΤΟΣ ΕΝ ΚΙΑΚΙΣ

*Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηναίων, τὴν ὁποίαν ἔχω τὴν τιμὴν
νὰ ἀντιπροσωπεύω εἰς τὴν τελετὴν ταύτην, ἐπέτειον γεγονότος ἀπὸ τὰ ἐνδο-
ξότατα τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας, καταθέτω στέφανον παρὰ πόδας τοῦ μνημείου
τοῦ σμιλευθέντος εἰς δόξαν τῶν πεσόντων ὑπὲρ Πατρίδος ἡρώων τοῦ **Κιλ-
κίς**. Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηναίων, διερμηνεύων, ὡς ἐλπίζω,
κ' ἐν γῆν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, συνοδεύω τὸν στέφανον μὲ τὴν προσφορὰν
ἐνὸς ὕμνου. Πόσον ἀρμόζει εἰς τὴν περίστασιν, μοῦ τὸ ἐνθυμίζει τὸ ρῆμα τοῦ
μεγάλου λυρικοῦ, "ὄτι τὰ μεγάλα κατορθώματ' ἀγαπᾷ ἡ Μοῦσα νὰ μνημονεύῃ".*

Ἡ ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ ΤΗΣ

ΥΜΝΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Εἶμαι ἡ Πατρίδα. Μουσικὴ στὸ διάβα μου τὸν ἀέρα
δένει. Ριζώνω ὅπου σταθῶ. Φῶς ὅπου πατῶ, σπέρνω,
καὶ μιᾶς ἀλήθειας καὶ μιᾶς χάρις εἶμ' ἐγὼ ἡ μητέρα,
καὶ ἦρθα. Τὸν ὕμνο φέρνω.

Τὸν ὕμνο, φωτοστέφανο, σὲ μυστικὰ Θεοφάνεια
χυτὸ ἀπὸ μένα ἀμάραντο, πιδ' ἀπάνου ἀπ' τὰ στεφάνια
ποὺ φέρουν γιὰ νὰ στεφανώσουν τὸ μνημόσυνόν σας
ἄρχοντες καὶ στρατὸς καὶ λαὸς γονατισμένοι ἐμπρὸς σας
τὸν ὕμνο στὴν εἰκόνα σας τεχνίτης ποὺ τὴ λείει
γραφτὴ μὲ τὸ σμιλᾶρι του στὰ μαρμαρένια φύλλα,
τὸν ὕμνο ποὺ τ' ἀρμονικὸ του βούϊσμα τ' ἀνταμώνει,
σημαία, μὲ τὴ βουβὴ σου ἀνατριχίλα
τὸν ὕμνο τὸν πολύφωνο, καὶ σάλπισμα κι' ἀηδόνι,
φέρνω, νὰ πάῃ τὴ δόξα σας βαθιὰ κρυφὰ ὅπου καίει
τοῦ Γένους ἡ καρδιά,

Καρδιές μου, ἦρωες, μάρτυρες, νεκροὶ γενναῖοι ὠραῖοι.
Μία θεία βουλή καὶ ὁ σταυρωμὸς καὶ ὁ λυτρωμὸς, παιδιά!

Κόδροι, Λεωνίδες, Καραΐσκοι στους καιρούς, ἀκόμα
καὶ ὅσοι μὲ τ' ὄνομα καὶ ζῆτε καὶ φεγγοβολᾶτε,
κ' ἔσεῖς πὺν σὰ νὰ κρύβεστε καὶ σιωπηλοὶ περνᾶτε,
στρατιῶτες ἄγνωστοι, ἀθλητὲς ἀνόνημοι, τὸ στόμα
πὺν δὲ σᾶς ἀχολόγησε τὸ βροντερὸ τῆς Φήμης
καὶ μένετε ἀλειτούργητοι στὴν ἐκκλησιᾷ τῆς Μνήμης,
τῆς πίστεως μου ὁμολογητὲς ἀπὸ λογχιά, ἀπὸ βόλι,
κ' οἱ γνωρισμένοι κ' οἱ ἄγνωροι δόξεις μου, καὶ ὅμοια, καὶ ὅλοι !

Τέτοια ζωντάνια εἶχαν καὶ τότε ὀρίζοντες, γῆ, τόποι,
καὶ ὁ λάκκος καὶ ἡ κορφή.
Πίσω ἀπὸ τὸ μεγαλόκορμο τὸν Ὀρβηλο ἢ Ροδόπη
ξεμύτιζε, κορφή.

Μαυριδερά ἢ ἀστραφτερά θεριεύανε στὰ μάτια
βοσκές, χωριά, νερά,
ρουμάνια ἢ λεύκα, ἢ καστανιά, τὰ πεῦκα σὰν τὰ ἐλάτια
στυλώνονταν γερά.

Ρόδα. Τὰ πάντα πύρωνε τὸ κᾶμα τοῦ Ἄλωνάρη,
ζῶα, λίμνες, λαγκαδιές,
καὶ τὸ ποτάμι τὸ πλατὺ καὶ τὸ παχὺ χορτάρι,
μαζὺ καὶ τὶς καρδιές.

Γαυριάζε πολεμόχαρα σὲ ἀπάτητα ταμπούρια
μὲ τ' ἄρματα κ' ὁ ἐχθρός.
Ὅμως ἀπάνου ἀπὸ τὰ πολυβόλα, ἀπὸ τὰ θούρια,
Φούρια ἢ φωνή μου : **Ἐμπρός !**

Δὲ σᾶς κρατᾶν πλαγιά, κορφή, στενό, πλάτωμα, πόρος,
ἔγνινα μὲς τὰ σπλάγγνα σας ὁ θεὸς ὁ νικηφόρος,
ἔγνινα ὁ δρόμος πιδὸ λαμπρὰ πρὸς τὴν ἀθανασία
πὺν πάει μὲ τὴ θυσία.

Μὲ μιᾶς καὶ σὰ νὰ γύριζαν οἱ μισεμένοι χρόνοι
 τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Μπότσαρη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη
 πού καὶ λαλοῦσε κι' ἄνθιζε κι' ἀηδόνι καὶ λουλουδι
 μονάκριβο μέσ' στὴ σκλαβιά τὸ κλέφτικο τραγοῦδι,
 μὲ τὴ δροσιὰ τοῦ τραγουδιοῦ στὸ φλογισμένο στόμα,
 μὲ τὸ τραγοῦδι ἐπέφτατε ματώνοντας τὸ χῶμα,
 κάτου ἀπὸ τ' ἄξιο τ' ἄλογο, στὸ ἀσώπαστο κανόνι,
 πεζοὶ καὶ καβαλλάρηδες, τοῦ Μάη κομμένοι οἱ κλῶνοι.
 Βάγια, τρισάγια, Λαχανᾶ, Κιλκίς! Προσκυνητάρια.
 Τὸ αἷμα, ὁ θάνατος, ἡ νίκη, οἱ πέτρες, τὰ χορτάρια,
 σκάλες πρὸς ὕψη ἐπαγγελτὰ μὲ πᾶτε, ἡ περηφάνια
 ἡ ἀρχαία μὲ παίρνει, μπάζετε στῆς ἱστορίας μας πάλι
 τὴ δόξα τὰ Βαλκάνια,

σὰ νὰ διναν τὰ χέρια λαοὶ μέσ' στὴν ἀνεμοζάλη,
 Ροδόπη, σὰ νὰ γύρευες — ποιὸς ξέρει; — στοῦ πολέμου
 τὴ λύσσα, νύφη, τὸ φιλὶ τοῦ Ἑλληνοδόξαστου Αἵμου.
 Στοῦ Χάρου τὴν ὀλονυχτιὰ σᾶς φώτιζα, ἄγιοκέρι,
 θυσιαστήρια, Λαχανᾶ, Κιλκίς,
 στὴ νύχτα τοῦ δαρμοῦ σᾶς ἤμουν τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.
 Γιὰ σᾶς εἶν' ὁ ὕμνος μου πλατύς.

Πλατὺς εἶν' ὁ ὕμνος μου γιὰ σᾶς, γιὰ τὴν Πατρίδα
 τὴν ἴδια ἐμὲ πλατιά σ' ἐσᾶς νὰ καθρεφτίζεται εἶδα
 σὲ Θεοφάνεια μυστικὰ μ' ὅλα τῆς φεγγοβόλα
 τὰ ἱστορικά, τὰ ἰδανικά, τὰ ριζικά τῆς, ὅλα.
 Δὲν πάει σ' ἐμένα τῆς φλογέρας ἡ φωνή, μιὰ στάλα
 τὰ μεγαλόφωνα ὄργανα δοξάζουν τὰ μεγάλα.

Ἡ Ἀθήνα, ἡ Σπάρτη, Ρούμελη, Μωριά! Τετραπλὸ φτάνει
 καὶ τ' ὄνομά σας μοναχὰ γιὰ τοῦ ὕμνου τὸ λιβάνι.
 Γῆ ἀντρειωμένη, ἀνταρσιασμένη, ἐσύ, Μακεδονία,
 στοῦ Γένους τὰ χρυσόνειρα καὶ τόνος καὶ ἀγωνία,

γύρω σου Ἑλλάδα ἰδεατή, πόσες μὲ σάρκα Ἑλλάδες !
 Χαῖρε, καὶ τῶν ἀρματωλῶν Ἡπειρος καὶ τοῦ Πύργου,
 καὶ τῶν Ἀλέξαντρων ἡ ὀρμὴ κι' ὁ ἑξάμετρος τοῦ Ὀμήρου !
 Βογγᾶν τὰ Δωδεκάνησα, ζῆ ἡ Κύπρος, οἱ Κυκλάδες
 χορεύουν πάντα ὀλόγυρα στὴν ἀπολλώνεια Δῆλο.
 Καὶ ἡ πούλια τῶν ἑπτὰ νησιῶν. Καὶ τὰ σμαράγδια, τρία,
 Χίος, Λέσβος, Σάμος. Θάλασσα ! Θησαυριστής, καὶ λάμπει,
 καὶ ἡ Κρήτη, ἡρώϊσσα, πάντα ἐμπρός ! Τῆς Θεσσαλίας κ' οἱ κάμποι
 πάντα βαστᾶν καὶ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τοῦ Φεραίου τὸ θρῦλο.
 Τοῦ Ὑδραίου τὸ χέρι θριαμβικὰ σὲ κυβερνάει, τιμόνι,
 τὸ ξέρουν τοῦ ἀλησμόνητου Βοσπόρου τὰ νερά,
 γυπάετος τ' ἀερόπλανο, ρίζωμα τὸ κανόνι,
 κάποιος Κανάρης πλάθεται — ποιὸς ξέρει;—στὰ Ψαρά.
 Κ' ἐσύ, ζωὴ τῆς Ἰωνίας, καὶ μέσ' στὰ σάβανά σου
 σφίγγοντας εὐλαβητικὰ τ' ἅγια τὰ λείψανά σου,
 στὸν κόρφο μου τὸ μητρικὸ πού γύρευες τὸ μνήμα,
 γροικᾶς μιᾶς νεκρανάστασης νὰ σὲ ξυπνήῃ τὸ κῦμα.
 Σκέπη μας ἀπ' τὸ Ταίναρο κι' ὡς τὴ Θεσσαλονίκη,
 Σοφία, Ἐργάνη, Πρόμαχος, ἡ ἀσπίδα σου, Ἀθηνᾶ,
 εἰρηνοφόρα, πνέε, χαρά, τοῦ ματωμοῦ καὶ οἱ λύκοι
 οὐρλιάστε, ὅμοια σᾶς πρέποννε δοξαστικὰ Ὡσαννά !
 Εἶμαι ἡ Ἑλλάδα, τῶν πατρίδων εἶμ' ἐγὼ ἡ κορώνα,
 καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ βωμὸς καὶ τῶν ἐθνῶν ἡ Ἑλένη,
 καὶ τ' ἀνταμώνω στῶν καιρῶν τὰ ρέματα ζωογόνα
 τὰ τρόπαια τῆς Ἀράχωβας, τὰ Δελφικὰ τεμένη.
 Εἰρήνη, ἐσύ, ὦ πασίχαρη καὶ ὦ πλουτοδότρα Εἰρήνη,
 ὁ ξάστερος ἐσὺ οὐρανὸς καὶ ἡ ξεδιψάστρα ἡ κρήνη,
 τὸν ὄλβο τὸν καλεῖς ἐσύ, τὴν τύχη ἐσὺ τὴν κάνεις,
 καλότυχος θνητὸς ἡ λαὸς πού θὰ τὸν ξανασάνης.
 Στὰ πόδια σου ἄνεργη σπαράζει ἀπὸ τὰ καταχθόνια
 καὶ ἡ καταλύτρα τῶν ἐθνῶν ἡ φάγοσσα ἡ Διχόνοια.

Εὐλογημένοι ὅσοι γιὰ σέ δουλεύουν καὶ «σαρκώσου»
κράζουν μὲ χέρια ἱκετικά πρὸς τ' ἄπιαστο ὄνειρό σου!

Μὰ ἔρχεται μέρα, βοή ξεσπᾶ: «Χτυπᾶτε, Πολεμάρχοι!»
Ποιὸς τὴν ἀξία της ἢ ζωὴ ποιὸς δὲν αἰσθάνεται ὅτι
τὴν ἔχει ἀπὸ τὸ θάνατο; Κι' ἂν ἡ Πατρίδα ὑπάρχει,
τὴ ζῆς ἐσύ, Στρατιώτη!

Γιὰ νὰ τὴ ζήσης πολεμᾶς, καίεσαι, νικᾶς, πεθαίνεις,
γιὰ νὰ καρπίση ἢ χωραφιὰ τὴ σκίζει κι' ὁ ὄργοτόμος,
τέτοιος καὶ πάντα κι' ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τῆς Οἰκουμένης
γύρω ἀπὸ τὸν Κύρ Ἡλιο της ὁ ἄγριος κι' ὁ ἅγιος νόμος!
Τοῦ νόμου αὐτοῦ μαυρίζει ὁ ἴσκιος τ' ἄστρο τῆς ἡμέρας,
δράκοντας αἷμα ρηγικὸ μυρίζεται τὸ τέρας.

Ὅμως ἀπὸ τὰ ὕψη μου κι' ὅποιος τὸν ἀντικρῦση,
προσκυνητῆς του θὰ γενῆ, θὰ εἰπῆ: Πλάστρα ἢ φωτιά του,
γύφτος, καὶ τὰ σφυροκοπᾶ στὴ φλόγα του ἐδῶ κάτου
φῦλα νέου κόσμου καὶ παλιοῦ σ' Ἀνατολή, σὲ Δύση.

Ἰδέες ἀρνῆτρες, τῆς ψυχῆς χαλάστρες, φωτιές, πάγοι,
τυφλῆς τρομάρας ἢ κρεμᾶνε ἀνάερα τὸ σπαθί,
ἢ πολεμᾶνε τὴν ψυχὴ ν' ἀράξουν ὅπου ἀνθεῖ
τὸ λησμοβότανο, ἴσα ἐκεῖ πού ζοῦνε οἱ λωτοφάγοι.
Κι' ὅσα ἀπὸ μὲ παραδοτά, θρεμμένα, εὐλογημένα,
θηρσκειά, γῆ, πίστη, ἰδανικά, θυσίες, ἀγάπες, χρέη,
σὰ βαρετά, σὰν ξεγραφτά, προσβάλλοντ' ἓνα ἓνα.
Σὲ βάρθρα ξόανα βάρβαρα, Μεσσίες ὀρθοί, θεοὶ νέοι.

Συχνὰ κ' ἐμένα ἀδάκρυτη καὶ ἀγέλαστη Μητέρα
καὶ ἀπὸ τὸ χρέος πού κυβερνᾶ ἱερὸ τὰ σωθικά μου,
μοῦ βάζει ἀτσάλι στὴν καρδιά καὶ στὴ ματιὰ φοβέρα,
τὸ χρέος μὲ δείχνει καὶ μητρυιὰ καὶ σκιάχτρο στὰ παιδιά μου.
Μὴ σᾶς ξαφνίξῃ κι' ἂν κρατῶ τὴν ἀγριλιὰ στὸ χέρι
τριγύρω σὲ μαχαίρι.

στήν ἀγκαλιά μου ταιριαστές καὶ οἱ Χάρες καὶ οἱ Γοργόνες,
οἱ Μαραθῶνες—μάθετε—γεννοῦν τοὺς Παρθενῶνες.

Παιδιά μου, ὄσοι, προφήτες μου, στρατιῶτες, ἀρχηγοί,
σὰν τὰ λιοντάρια στήσατε κορμιὰ καὶ σὰν τὰ κάστρα
καὶ μὲς τῆ μακεδονικῆ ματοθρεμμένη γῆ·
βάλατε τὴν εἰκόνα μου φερτὴ σὰν ἀπὸ τ' ἄστρα
στοῦ Λαχανᾶ καὶ στοῦ Κιλκίς τὴν ἐκκλησιὰ τὴν πλάστρα,
πνοὸς κι' ἂν πλανᾶστε σ' ἄλλη ζωὴ, λείψανα κι' ἂν κοιμᾶστε,
σᾶς λειτουργῶ στὴ δόξα μου, Μακαρισμένοι νά 'στε !

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ Κ. Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΩΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΕΓΕΡΘΕΝΤΟΣ ΕΝ ΛΑΧΑΝᾶ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν καταθέτω στέφανον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἰδρύσεως τοῦ καλλιτεχνικοῦ τούτου μνημείου, εἰς μνήμην καὶ δόξαν τῶν πεσόγιων ὑπὲρ πατρίδος εἰς Λαχανᾶ. Εἰς τὸν πολυπρόσωπον καὶ πολυμερῆ πίνακα τοῦ θριάμβου τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν συμμαχικῶν ὀπλων κατὰ τὸ 1913 προεξέχουν ἐκθαμβωτικὰ τὰ χρώματα τῆς διπτύχου εἰκόνας, ἣ ὁποία ἐπιγράφεται **Κιλκίς-Λαχανᾶ**. Εἶναι τὰ δύο κεφάλαια τῆς ἐθνικῆς ἐποποιΐας πὺν ἐναρμονίζουσιν τοὺς Ἑλληνας στρατιώτας τῶν βαλκανικῶν πολέμων πρὸς τοὺς Μαραθωνεῖους ὀπλίτας, τὰς στρατιάς τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ τοὺς τυραννομάχους τοῦ 21. Καὶ δικαίως ὁ εὐγενὴς ἐκεῖνος φίλος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ τέλος δημοσιεύματός του περὶ τοῦ βαλκανικοῦ πολέμου, ἀποβλέπων εἰς τὰς δάφνας τῶν στρατιωτῶν μας, ἀνέκραζεν: «Ὁ Βόιτσαρης, ὁ Μιαούλης θὰ ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ αὐτούς, ὡς καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ξενοφῶν».

Καταθέτων τὸν στέφανον, μακαρίζω τοὺς ἡρωϊκοὺς προμάχους, τῶν ὁποίων εἰς τὰ κλεινὰ χώματ' αὐτὰ ἔρρευσεν τὸ αἷμα καὶ ἡ ζωὴ ἐθνυσιόσθη. Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην δὲν μοῦ ἐνθυμίζουσιν τίποτε ἄλλο προσφορώτερον ἀπὸ τὴν ἐλεγείαν τοῦ ἀρχαίου Τυρταίου, ὅταν ἐξυμνῆ τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν, τὴν «θυούριδα ἀλκὴν» καθὼς τὴν ὀνομάζει, διὰ νὰ τὴν θέσῃ πολὺ ὑπεράνω καὶ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ τῆς ρώμης καὶ τῆς εὐγλωττίας καὶ πάσης ἀρετῆς.